

Decizia nr. 601/27 septembrie 2018

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal

Emitent: Curtea Constituțională

Publicată în: Monitorul Oficial nr. 1057 din 13 decembrie 2018

Valer Dorneanu	- președinte
Marian Enache	- judecător
Petre Lăzăroiu	- judecător
Mircea Ștefan Minea	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Simona-Maya Teodoroiu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Cristina Teodora Pop	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal, excepție ridicată de Vasile Adrian Harpa în Dosarul nr. 550/279/2017 al Judecătorei Piatra Neamț - Secția penală, care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.587 D/2017.

2. Dezbaterile inițiale au avut loc în ședința publică din 17 iulie 2018, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Marinela Mincă, fiind consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când Curtea, în temeiul dispozițiilor art. 57 și art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a dispus amânarea pronunțării pentru data de 27 septembrie 2018, dată la care a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 25 aprilie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 550/279/2017, Judecătoria Piatra Neamț - Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal, excepția ridicată de Vasile Adrian Harpa într-o cauză ce are ca obiect stabilirea vinovăției acestuia pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie.

4. În motivarea excepției de neconstituționalitate, se susține că ambele sancțiuni la care face referire textul criticat sunt privative de libertate, iar, din formularea dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal, rezultă că sporul de cel puțin o pătrime din durata măsurii educative ori din restul rămas neexecutat din aceasta la data săvârșirii infracțiunii comise după majorat este obligatoriu. Se arată că, dacă în privința inculpatului major regimul juridic specific concursului de infracțiuni implică, conform art. 39 din Codul penal, aplicarea pedepsei celei mai grele, la care se adaugă un spor obligatoriu de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite, în cazul inculpatului minor este aplicată o pedeapsă care poate ajunge până la cumulul aritmetic dintre pedeapsă și măsura educativă privativă de libertate. Prin urmare, se susține că acest din urmă regim sancționator este mai greu și discriminează inculpații minori în raport cu cei majori, încălcându-le, totodată, inculpaților minori dreptul la libertate individuală. Se arată că, pentru motivele anterior menționate, prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal constituie o restrângere disproporționată a dreptului fundamental prevăzut la art. 23 din Constituție, în raport cu scopul reglementării, de natură a încălca dispozițiile art. 53 din

Legea fundamentală. Mai mult, se observă faptul că textul criticat nu impune judecătorului să aplice sancțiunea cu durata cea mai mare, întrucât dispozițiile art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal sunt aplicabile și în situația în care pedeapsa penală are un quantum mai redus decât măsura educativă privativă de libertate, aspect de natură a lipsei de previzibilitate dispozițiile legale criticate. Pentru acest din urmă motiv, se susține că prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal încalcă și principiul securității juridice a destinatarilor legii.

5. Judecătoria Piatra Neamț - Secția penală opinează că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Se arată că textul criticat îndeplinește cerințele de claritate, precizie și previzibilitate impuse de principiul calității legii și nu contravine dispozițiilor constituționale invocate în prezenta cauză. Se susține, în acest sens, că, în ipoteza prevăzută la art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal, legiuitorul a acordat instanței o marjă de apreciere a sporului ce poate fi aplicat pe lângă pedeapsa închisorii stabilite pentru infracțiunea comisă după majorat, marjă care se situează între o pătrime și integralul restului rămas neexecutat din durata măsurii educative privative de libertate. Se conchide că dispozițiile art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal respectă cerința unui regim sancționator mai blând în privința minorului.

6. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

7. Guvernul apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Se susține că dispozițiile art. 129 din Codul penal nu încalcă niciunul dintre criteriile de discriminare prevăzute la art. 4 din Constituție, motiv pentru care acestea nu contravin prevederilor constituționale ale art. 16 alin. (1). Se face trimitere la Decizia Curții Constituționale nr. 484 din 23 iunie 2015, paragraful 15, despre care se afirmă că este aplicabilă, mutatis mutandis, și în prezenta cauză. Se susține, totodată, că modul de reglementare a răspunderii penale pentru infracțiunile săvârșite în timpul minorității aparține sferei politicii penale a statului și este atribuția exclusivă a legiuitorului, conform prevederilor art. 61 alin. (1) din Constituție.

8. Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere cu privire la excepția de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Guvernului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse la dosarul cauzei, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie, potrivit încheierii de sesizare, dispozițiile art. 129 alin. (2) lit. b) teza a doua din Codul penal. Din analiza excepției de neconstituționalitate, Curtea constată că, în realitate, autorul excepției de neconstituționalitate critică prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal, care au următorul cuprins: "În cazul săvârșirii a două infracțiuni, dintre care una în timpul minorității și una după majorat, pentru infracțiunea comisă în timpul minorității se ia o măsură educativă, iar pentru infracțiunea săvârșită după majorat se stabilește o pedeapsă, după care: [...] b) dacă măsura educativă este privativă de libertate, iar pedeapsa este închisoarea, se aplică pedeapsa închisorii, care se majorează cu o durată egală cu cel puțin o pătrime din durata măsurii educative ori din restul rămas neexecutat din aceasta la data săvârșirii infracțiunii comise după majorat;".

11. Se susține că textul criticat contravine prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (5) referitor la calitatea legii, ale art. 16 alin. (2) referitor la principiul egalității, ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil, ale art. 23 cu privire la libertatea individuală și ale art. 53 cu privire la restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal reglementează regimul sancționator al pluralității de infracțiuni, în situația distinctă a săvârșirii de către aceeași persoană a două infracțiuni, dintre care una în timpul minorității și una după majorat, caz în care pentru infracțiunea comisă în timpul minorității se ia o măsură educativă, iar pentru infracțiunea săvârșită după majorat se stabilește o pedeapsă. Pentru ipoteza juridică anterior menționată, textul criticat prevede că, dacă măsura educativă stabilită pentru infracțiunea comisă în timpul minorității este privativă de libertate, iar pedeapsa pentru infracțiunea săvârșită după majorat este închisoarea, se aplică pedeapsa închisorii, care se majorează cu o durată egală cu cel puțin o pătrime din durata măsurii educative ori din restul rămas neexecutat din aceasta la data săvârșirii infracțiunii comise după majorat.

13. În aceste condiții, autorul excepției de neconstituționalitate arată că dispozițiile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal creează un regim juridic sancționator mai sever decât cel aplicabil concursului de infracțiuni, respectiv situației în care sunt săvârșite două infracțiuni după împlinirea majoratului, pentru care s-au stabilit numai pedepse cu închisoare, ipoteză în care, conform art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, se aplică pedeapsa cea mai grea, la care se adaugă un spor de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite. Pentru acest motiv, se susține că textul criticat discriminează persoanele care comit pluralități de infracțiuni din categoria celor reglementate la art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal în raport cu cele care săvârșesc concursuri de infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal.

14. Cu privire la criticile astfel formulate, Curtea subliniază faptul că dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal sunt aplicabile infractorului major. În mod similar, prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal reglementează un regim sancționator aplicabil tot persoanei majore, însă, spre deosebire de dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, textul criticat vizează cazul în care se descoperă că inculpatul a săvârșit două infracțiuni, dintre care una este comisă în timpul minorității, iar alta după majorat, ipoteză în care pentru cea dintâi este stabilită o măsură educativă privativă de libertate, în timp ce pentru cea de-a doua se aplică o pedeapsă cu închisoarea.

15. Conform art. 115 din Codul penal, măsurile educative sunt neprivative de libertate sau privative de libertate. Măsurile neprivative de libertate sunt, conform alin. (1) pct. 1 al articolului anterior menționat, stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică, în timp ce măsurile privative de libertate sunt, potrivit pct. 2 al aceluiași alin. (1), internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție. Dintre acestea, internarea într-un centru educativ poate fi dispusă, conform art. 124 alin. (2) din Codul penal, pe o perioadă cuprinsă între unu și 3 ani, iar internarea într-un centru de detenție se dispune, potrivit art. 125 alin. (2) din Codul penal, pentru o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, cu excepția cazului în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, când internarea se dispune pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani.

16. De asemenea, conform art. 114 alin. (1) din Codul penal, regula, în cazul săvârșirii unei infracțiuni de către o persoană minoră, este aceea a aplicării unei măsuri educative neprivative de libertate. În acest sens, dispoziția legală anterior menționată arată că față de minorul care la data săvârșirii infracțiunii avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se ia o măsură educativă neprivativă de libertate. În mod excepțional, la alin. (2) al art. 114 din Codul penal, legiuitorul a prevăzut că față de un astfel de minor poate fi dispusă o măsură educativă privativă de

libertate, în următoarele două cazuri: dacă inculpatul a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat; atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

17. Măsurile educative sunt sancțiuni de drept penal speciale, reglementate pentru a fi dispuse doar în privința minorilor responsabili penal și care au ca scop educarea sau reeducarea acestora prin instruire școlară și profesională și prin cultivarea în conștiința acestora a respectului față de valorile sociale. Astfel, măsurile educative reglementate în dreptul penal românesc sunt consecințe ale răspunderii penale, putând fi dispuse numai dacă minorul a săvârșit o infracțiune. Acestea au menirea de a realiza o schimbare în conștiința infractorului minor în sensul respectării valorilor sociale, pentru a se putea reintegra în societate. Spre deosebire de pedepsele penale, care au un caracter preponderent coercitiv, măsurile analizate au un caracter preponderent educativ, motiv pentru care, în urma aplicării lor, nu subzistă consecințe penale, ele neconstituind antecedente penale față de persoana în privința căreia au fost dispuse. De altfel, acest aspect este în mod expres reglementat la art. 133 din Codul penal, conform căruia măsurile educative nu atrag interdicții, decăderi sau incapacități.

18. Aceste aspecte sunt determinate de caracteristicile stării de minoritate, care fac ca prevenirea și combaterea fenomenului delincvenței juvenile să ridice probleme speciale deosebite de combatere a criminalității în rândul adulților. Aceasta, întrucât vârsta persoanei constituie, de plano, un indicator al dezvoltării sale psihologice, dezvoltare care îi permite să înțeleagă semnificația faptelor sale și consecințele acestora și să aprecieze pericolul pe care acestea îl prezintă pentru valorile sociale. Totodată, prevederile art. 113 din Codul penal referitoare la limitele răspunderii penale reglementează la alin. (1) o prezumție absolută de lipsă a discernământului în privința persoanelor care nu au împlinit vârsta de 14 ani, arătând că minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal, în timp ce dispozițiile alin. (2) al aceluiași articol reglementează, în privința minorilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, o prezumție relativă de discernământ - prevăzând că minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ. De asemenea, dispozițiile art. 113 alin. (3) din Codul penal prevăd că minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii, consacrand aceeași prezumție relativă de discernământ în privința acestei categorii de minori. Cu toate acestea, dispozițiile art. 114 din Codul penal referitoare la consecințele răspunderii penale reglementează aceleași reguli privind aplicarea măsurilor educative în privința tuturor minorilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, fără a distinge prin raportare la pragul de 16 ani prevăzut la art. 113 din același cod. Așa fiind, până la vârsta de 14 ani, minorul este considerat ca fiind total lipsit de discernământ și incapabil să înțeleagă gravitatea unei fapte prin care este încălcată legea, legiuitorul excluzând, totodată, cunoașterea de către acesta a legii penale. Spre deosebire de acesta, cu privire la minorul care are vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, legea reglementează o prezumție relativă de lipsă a discernământului, în intervalul de timp anterior menționat, având loc un proces de dezvoltare psihologică a persoanei, care presupune un discernământ în formare. În această ipoteză juridică, instanța de judecată este obligată să dispună efectuarea unor expertize psihologice sau psihiatrice, urmând ca pe baza rezultatelor acestora să se pronunțe asupra existenței sau a inexistenței discernământului în momentul comiterii faptei. Persoana care a împlinit vârsta de 16 ani este prezumată relativ că are discernământ și că a putut să își dea seama de gravitatea faptei pe care a comis-o și de urmările socialmente periculoase ale acesteia, însă, cu toate acestea, legiuitorul a apreciat că această capacitate nu este pe deplin formată, aspect ce justifică reglementarea unui regim juridic sancționator diferit al faptelor penale comise de minori.

19. Prin urmare, răspunderea penală a persoanei fizice este reglementată în corelație cu dezvoltarea sa psihologică, din acest punct de vedere prezentând relevanță noțiunea de discernământ, prin care se înțelege atât capacitatea mentală (psihică și intelectuală) a persoanei

de a înțelege semnificația socială a faptelor pe care le comite (urmările acestora), cât și capacitatea de a-și manifesta voința neconstrânsă de a le săvârși.

20. Or, toate aceste aspecte arată că persoanele care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală înainte de a fi împlinit vârsta de 18 ani beneficiază de un regim sancționator mai blând, în comparație cu cele care săvârșesc fapte similare după împlinirea majoratului, acesta fiind reglementat, conform politicii penale a statului, drept consecință a particularităților psihologice specifice vârstei minorității.

21. Având în vedere aceste considerente, persoanele la care fac trimitere prevederile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal prezintă o capacitate mai scăzută de a înțelege pericolul social al faptelor săvârșite, decât cele prevăzute la art. 39 alin. (1) lit. b) din același cod, întrucât cele dintâi au săvârșit o pluralitate de infracțiuni, dintre care una a fost comisă în stare de minoritate, în timp ce în sarcina inculpaților la care fac referire prevederile art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal a fost reținută săvârșirea a două infracțiuni, ambele după împlinirea vârstei majoratului, când capacitatea psihologică a persoanei de a înțelege semnificația și pericolul faptelor sale și consecințele acestora este una superioară, specifică maturității.

22. Referitor la principiul egalității în drepturi, Curtea a statuat, în jurisprudența sa, că acesta presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite (a se vedea Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994) și, de asemenea, că același principiu nu interzice reguli specifice, în cazul unei diferențe de situații, motiv pentru care inegalitatea reală ce rezultă din această diferență poate justifica reguli distincte, în funcție de scopul legii care le conține, iar, în măsura în care inegalitatea nu este naturală, faptul de a o impune ar însemna instituirea unei discriminări (a se vedea Decizia nr. 107 din 1 noiembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 85 din 26 aprilie 1996).

23. În aceste condiții, reglementarea în privința inculpaților la care face referire textul criticat a unui regim sancționator mai aspru, caracterizat prin aplicarea pedepsei închisorii, care a fost stabilită pentru infracțiunea comisă în stare de majorat, la care se adaugă un spor egal cu cel puțin o pătrime din durata măsurii educative ori din restul rămas neexecutat din aceasta la data săvârșirii infracțiunii comise după majorat, în comparație cu cel stabilit pentru persoanele care comit două infracțiuni concurente după împlinirea majoratului, apare ca fiind discriminatorie, întrucât creează pentru cea dintâi categorie de persoane, care comit fapte prevăzute de legea penală în condițiile unui discernământ în formare, o situație mai grea - caracterizată prin aplicarea unui spor de cel puțin o pătrime din durata măsurii educative ori din restul rămas neexecutat din aceasta la data săvârșirii infracțiunii comise după majorat - decât cea creată pentru persoanele care, săvârșind faptele de natură penală după împlinirea vârstei de 18 ani, în condițiile existenței discernământului - cărora li se aplică un spor egal cu o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite.

24. Acest regim sancționator disproporționat, care, de altfel, semnifică și o lipsă de corelare a dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal cu prevederile art. 113 și următoarele din Codul penal, determină și o restrângere nejustificată a libertății individuale a celor dintâi, cu consecința încălcării dispozițiilor art. 23 din Constituție. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, dacă în cazul regimului sancționator al concursului de infracțiuni, legiuitorul a prevăzut un spor limitat, egal cu o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite, în cazul pluralității de infracțiuni, prevăzută la art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal, este reglementată doar limita minimă a sporului aplicabil, cuantumul acestuia fiind lăsat la aprecierea instanței de judecată și fiind limitată, teoretic, potrivit modului de formulare a textului, doar de limita generală maximă a pedepsei închisorii, aplicabilă pedepsei rezultante.

25. Pentru aceste motive, Curtea apreciază că dispozițiile art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal, prin sintagma "cel puțin" din cuprinsul acestora, sunt de natură a încălca prevederile art. 16 și art. 23 din Constituție.

26. Cu privire la pretinsa încălcare prin textul criticat a dispozițiilor constituționale ale art. 21 alin. (3) din Constituție, Curtea reține că acestea nu sunt aplicabile în prezenta cauză, deoarece dreptul la un proces echitabil se asigură prin dispoziții de drept procesual penal, iar prevederile legale criticate aparțin dreptului penal substanțial, întrucât reglementează aspecte referitoare la regimul sancționator al concursului de infracțiuni.

27. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1 - 3, al art. 11 alin. (1) lit. A. și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
În numele legii
DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) din Codul penal, excepție ridicată de Vasile Adrian Harpa în Dosarul nr. 550/279/2017 al Judecătorei Piatra-Neamț - Secția penală și constată că sintagma "cel puțin" din cuprinsul acestora este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătorei Piatra-Neamț - Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 27 septembrie 2018.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE,
prof. univ. dr. VALER DORNEANU

Magistrat-asistent,
Cristina Teodora Pop